

УДК 37.018.43

Мацейків Т. І.

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі – формуванню громадянської компетентності старшокласників у процесі навчання історії України. Проведено психолого-педагогічний аналіз предмету дослідження. Визначено та теоретично обґрунтовано структуру громадянської компетентності, потенціал курсу історії України в старшій школі для формування громадянської компетентності старшокласників. Проаналізовано публікації спорідненої тематики, що складають основу для визначення поняття громадянської компетентності та її структури. Автором схарактеризовано зміст когнітивної, аксіологічної та діяльнісної складової громадянської компетентності. Розглядаються методичні умови формування громадянської компетентності у процесі навчання вітчизняної історії.

Ключові слова: компетентність, громадянська компетентність, структура громадянської компетентності, когнітивна, аксіологічна, діяльнісна складова громадянської компетентності.

Одним із найактуальніших завдань сучасної освіти в Україні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком для розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Розвиток демократичної держави та становлення громадянського суспільства в Україні вимагають адекватних змін у навчально-виховному процесі школи. Сьогодні українська освіта переживає складні та відповідальні часи, пов'язані з інтеграцією у світовий та європейський освітній простір. Така трансформація супроводжується суттєвим оновленням педагогічної теорії й практики, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст, підходи, удосконалюються форми й методи навчання.

Цей суспільний запит має задовольнити насамперед система загальної середньої освіти. Тому проблема громадянської компетентності учнів, впровадження методик навчання і виховання, які ефективно сприяють цьому процесу, набуває в педагогічній теорії та практиці особливої значущості. Важливим є формування і розвиток громадянської компетентності учнів у процесі навчання історії, оскільки цільовий, змістовий і організаційно-методичний потенціал цього предмета дає змогу найоптимальніше вирішувати це важливе завдання. Вивчення історії України розкриває учневі суспільно-історичні можливості, умови і вимоги до громадянськості людини, її соціального та громадянського самовизначення і самопізнання.

У сучасній Україні дослідження проблеми формування громадянської

компетентності особистості здійснені В. Андрущенком, Р. Арцишевським, І. Бехом, М. Боришевським, О. Вишневським, П. Ігнатенком, Т. Ладиченко, О. Сухомлинською, І. Тараненко.

Педагогічні основи проблеми формування громадянської компетентності складають роботи педагогів Ю. Мальованого, О. Пометун, К. Чорної.

Методичні аспекти формування громадянської компетентності розроблені науковцями К. Бахановим, П. Вербицькою, Ю. Завалевським, Ю. Малієнко, О. Пометун, Ю. Олексієм, Т. Смагіною та ін. В працях цих та інших вчених обґрунтовано можливість ефективного використання міжпредметного підходу у формуванні громадянської компетентності.

Автор ставить за **мету** дослідити особливості громадянської компетентності як результату навчання історії в старшій школі. Розкрити сутність, складові та особливості формування громадянської компетентності та можливості історії України в цьому процесі. Реалізація завдань статті дозволяє сфокусувати увагу вчителів, науковців на громадянську компетентність як на освітній результат, на який має бути спрямована організація навчальної діяльності на уроках історії.

Інтерес до проблем громадянського становлення особистості на сучасному етапі розбудови української держави зростає дедалі більше як у теоретичній, так і у практичній площині. Оновлення існуючого змісту і форм виховання учнівської молоді в сучасних умовах потребує значного переосмислення проблеми формування громадянськості молодого покоління. Як визначає О. В. Сухомлинська, “Нові підходи у вихованні, вимагають змін у побудові навчально-виховного процесу, їх нової логіки, які тісно пов’язані з проблемою мети виховання [1, с. 22].

Теоретико-методичні та правові засади нової освітньої парадигми розвинуті у таких документах, як Закон України “Про загальну середню освіту”, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності чітко визначена мета “Сформувати свідомого громадянина, патріота, професіонала. тобто людину з притаманними їй особистими якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток демократичного громадянського суспільства в Україні [2].

В Концепції середньої освіти зазначається, що одним з пріоритетів оновленого змісту освіти є виховання особистісних якостей громадянина – патріота України. У “Національній доктрині розвитку освіти” мета державної політики “полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід’ємну складову європейської та

світової спільноти. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є: особистісна орієнтація освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей [3, с. 4]. В Державному стандарті загальної середньої освіти зазначено, що метою сучасної школи є: “Створення передумов для всебічного розвитку особистості на засадах загальнолюдських та національних цінностей, науковості і систематичності знань, їх значущості для соціального становлення людини, гуманізації і демократизації шкільної освіти, взаємоповаги між націями і народами, світського характеру школи” [4].

Відповідно до статті 4 Закону України “Про освіту” “Держава створює умови для здобуття освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов’язаних з реалізацією особою своїх прав і обов’язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина”.

Сучасна шкільна освіта зорієнтована на формування громадянських компетентностей, нових підходів до навчання, адже успішне виховання громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе та світу, а й отримання особистого досвіду участі у громадянському житті, у взаємодії з іншими на засадах поваги та рівності, відповідальності за спільну справу, мирного вирішення конфліктів.

Важливість компетентнісної освіти школярів зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян політичних, економічних і соціокультурних процесів. Відтак одним із основних соціальних замовлень школи є формування й розвиток здатності школярів до життя й діяльності у правовій демократичній державі [5, с. 93].

Ефективне навчання учнів в форматі компетентнісного підходу потребує створення та впровадження в освітній процес методичного інструментарію, спрямованого на формування їхньої громадянської компетентності, що реалізується в активному залученні учнівської молоді до проблемного навчання, розвитку критичного мислення, самостійності суджень, творчого потенціалу. Це вимагає створення умов для мотивації й участі учнів старших класів в обговоренні актуальних проблем суспільства, глобальних проблем сучасності та інформаційного простору. Інтеграція громадянознавчого змісту в суспільствознавчі предмети передбачає не механічне включення громадянознавчих понять, а опрацювання їх через дію та колективну пізнавальну діяльність учнів.

Розвиток громадянської компетентності у процесі навчання історії України може відбуватися на трьох рівнях: навчання про громадянську відповідальність; навчання для розвитку розуміння та формування ціннісних ставлень до громадянської відповідальності; навчання через здобуття практичного досвіду громадянської відповідальності.

Історія як основний предмет, що сприяє формуванню громадянської компетентності, якнайкраще забезпечує реалізацію завдань міжпредметного підходу до громадянської освіти. На нашу думку, для реалізації завдань громадянської компетентності засобами історії надзвичайно важливо використовувати сучасні методи: рольові та ділові ігри (моделювання відносин, вивчення ситуацій, аналіз документів громадянознавчої тематики; проектування (розробка та реалізація учнівськими командами суспільно-корисних справ у місцевій громаді); дискусії з актуальних соціальних проблем; учнівські конференції, збори, круглі столи (обговорення на форумі, ведення блогів, розміщення інформаційних ресурсів на сайтах, обмін досвідом проектної діяльності тощо); організація рефлексії учнів (обговорення, твори-роздуми, бесіди, тощо).

Вважаємо, доречним також участь учнів у соціальних проектах. Як модель практичного застосування набутих учнями громадянознавчих знань і вмінь, соціальні проекти сприятимуть розвитку мотивації й активізації громадянської активності школярів, формуванню досвіду громадянської позиції.

Аналіз Державного стандарту і програм для старшої школи України з різних предметів дозволив дійти висновку, що в Україні викладання громадянської освіти може бути у старшій школі здійснено через зміст більшості предметів: історію, правознавство, географію, мови і літературу та інш. Реалізація між предметного підходу після визначення теми уроку потребує чітко сформулювати його завдання як предметні, так і громадянознавчі. Завдання уроку історії України з елементами громадянознавчого змісту визначається нами таким чином.

Предмет: Історія України (10 клас).

Тема: Початок української революції (весна – літо 1917 р.).

Проблемне питання: національні, європейські та загальнолюдські цінності.

Ключове питання: Які зміни у повсякденному житті населення українських земель у тилу та на фронті вплинули на їх ціннісні орієнтації? Які демократичні, національні цінності, зафіксовані в 1 Універсалі Центральної Ради? З якими з них ви погоджуєтесь сьогодні? Чому?

Завдання уроку і очікувані результати.

Після цього заняття учні зможуть:

- визначати причини революції в Україні;
- пояснювати, яким чином виникла УЦР, яким був її склад, які демократичні, національні цінності були зафіксовані в її політичній програмі на початку діяльності та які причини обумовили їх виникнення;
- характеризувати основні політичні сили в Україні цього періоду й їх цілі, ставлення різних соціальних верств населення до політичної еліти України на початку революції;

– висловлювати власне ставлення до цінностей, зафіксованих в 1 Універсалі Центральної Ради, порівнюючи їх із сучасними цінностями українського суспільства.

Після напрацювання результатів уроку учитель може переходити до продумування методів навчання і підбору засобів: текстів, фотографій тощо [6, с. 7].

Отже, однією з ключових компетентностей учня є громадянська компетентність, під якою розуміють сукупність знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, успішно реалізовуватися як громадянина української держави. Громадянська компетентність формується у навчальному процесі засобами різних предметів і виховних впливів, здійснюваних вчителями та класними керівниками. У структурі громадянської компетентності, як і кожної ключової, виокремлюють когнітивний компонент (певна сукупність громадянсько-навчальних знань), ціннісний – наявність в учнів ціннісних орієнтацій, які визначають громадянські цільові установки, ставлення, позицію особистості, діяльно-процесуальний – систему умінь і навичок, що створюють можливість для ефективного функціонування і самореалізації людини в соціумі та демократичній державі.

Значна роль у формуванні громадянської компетентності належить старшій школі, яка розширює знання учнів про процеси та явища суспільного життя, права людини, основи життя суспільства, сприяє формуванню громадянської позиції людини, її ціннісних орієнтацій. На цьому ступені освіти формується готовність захищати свої права, права інших людей, будувати індивідуальну й колективну діяльність Вітчизняна історія як навчальний предмет відкриває значні можливості для формування громадянської компетентності старшокласників. Аналіз Державного стандарту освіти, навчальних програм і підручників свідчить, що у змісті навчального предмета є значні можливості для формування громадянської компетентності. Категоріальний апарат навчального предмета містить значну кількість громадянсько-навчальних понять. Серед вимог до навчальних досягнень учнів зазначимо, зокрема, й необхідність розвитку громадянських умінь, навичок, формування відповідних емоційно-ціннісних орієнтацій. Навчальні програми і підручники надають вчителю можливість використовувати активні форми і методи організації навчальних занять, що сприяють формуванню громадянської компетентності учнів.

У забезпеченні ефективного формування громадянської компетентності старшокласників у навчанні історії потребує реалізації у навчанні таких методичних умов як: орієнтація результатів навчання на формування когнітивної, діяльно-операційної та аксіологічної складових громадянської компетентності; наявність у навчальному змісті курсу сюжетів, що забезпечують формування у школярів громадянсько-навчальних

знань, умінь, цінностей, ставлень; організація навчального процесу, яка дозволяє перетворити учня на активно діючий суб'єкт навчання. Це потребує суттєвих змін як у змісті, так і в організації навчання історії. Зокрема зміст історичної освіти має забезпечити ефективне формування складових громадянської компетентності: когнітивної – через історичний навчальний матеріал. Цей матеріал має нести знання, на основі яких формуються уявлення про форми і способи функціонування особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному і культурному полі демократичної держави; громадянські чесноти – норми, настанови, цінності і якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства; громадянські вміння і досвід участі в соціально – політичному житті суспільства, практичного застосування знань. Щодо змістового наповнення цих компонентів, слід зазначити, що із загального масиву історичних знань виокремлюються громадянознавчі факти, поняття, знання про культурні цінності українського та інших народів; про норми і засоби міжкультурної та міжетнічної взаємодії; цінності суспільного життя такі як права людини, свобода, справедливість, рівність; знання про політичне влаштування суспільства, державотворчі процеси, механізми функціонування політичної системи, механізми захисту прав людини; знання про принципи, процедури і регламенти суспільної взаємодії тощо.

Зміст аксіологічної складової громадянської компетентності складають – емоції, почуття, ставлення, мотиви, установки, ціннісні орієнтації, цінності, якості тощо. Як особистісні якості, в яких проявляється громадянськість, науковці характеризують такі як громадянська самосвідомість; почуття громадянської гідності; громадянський обов'язок; громадянська мужність. В переліку громадянських установок, ставлень, цінностей дослідники називають шанування прав людини і свободи особистості як абсолютної цінності; повагу до законів; визнання цінностей свободи, справедливості; лояльне і вимогливе ставлення до влади; активну громадянську позицію, впевненість у своїй спроможності впливати на життя суспільства; повагу до інтересів, прав, самобутності народів; міжкультурне взаєморозуміння, толерантність, поваги до національної культури, мови, традицій; віру в духовні сили свого народу, його майбутнє, любов до України та рідного краю [6]. Серед громадянських ціннісних орієнтацій вчені називають шанобливе ставлення до Конституції України; позитивне ставлення до демократичного устрою державного життя, орієнтація на соціальну справедливість тощо. У дослідженні Ю. Олексіна громадянські мотиви описані досить докладно. Патріотизм, на його думку, включає любов до України, до рідного краю, поваги до її культури, почуття причетності до її історії, віру в духовні сили нації; відданість демократичним цінностям включає віру в них, прихильність до них і готовність їх захищати [7]. Зміст аксіологічної складової громадянської компетентності насичують емоції, почуття, мотиви, стійкі інтереси, установки, ставлення, ціннісні орієнтації, цінності, якості тощо.

Зміст діяльнісної складової громадянської компетентності наповнюють уміння і навички, що забезпечують здатність діяти в контексті громадянського життя. Науковці вважають, що здатність до толерантності ґрунтується на уміннях визнавати і приймати різноманітність, долати стереотипи, умінні спілкуватися на міжетнічному рівні; здатність відчувати громадянську гідність, яка базується на здатності порівнювати, робити оцінні висновки, визнавати і пояснювати (ідентифікувати) особливості; здатність займати громадянську позицію базується на умінні актуалізувати особисті цінності, застосовувати знання як ресурс, представляти, аргументувати, відстоювати свою позицію тощо. Реалізація громадянських умінь відбувається в органічному взаємозв'язку з уміннями та навичками операційними, функціональними. А саме умінням працювати в групі; працювати з інформацією; аргументувати, доводити, переконувати тощо. В діяльнісній складовій віддзеркалюється природа громадянської компетентності як здатності, яка одночасно проявляється як потенціал, розуміння, дія. Громадянські знання, уміння, навички не є схематично відокремленими елементами громадянської компетентності, а є комплексом, який формується ситуативно, при нагоді практичного застосування. Адже сама громадянська компетентність визначається як потенціал, здатність.

Змістове наповнення громадянської компетентності має свої особливості на різних етапах освіти. На рівні старшої школи він визначається наступним чином. Учень знає про: національні, європейські та загальнолюдські цінності; сутність демократії, демократичні цінності, права і свободи людини і громадянина, і механізми їх захисту, громадянські обов'язки, роль законів у демократичному суспільстві; політичну систему і механізми її функціонування, ознаки парламентаризму, виборчої системи, державу і державні установи України; громадянське суспільство, процеси прийняття суспільних рішень і форми участі громадян у житті суспільства на місцевому, національному, європейському та світовому рівні, контроль громадян над владою; роль ЗМІ у суспільному житті; процеси європейської інтеграції та глобалізації, роль Ради Європи, ООН; про суть ринкових відносин, економічні чинники розвитку демократичного суспільства; про основи ефективної комунікації, вибору конструктивних форм взаємодії з іншими та власної поведінки; стратегії вирішення конфліктів. Учень уміє орієнтуватись у проблемах сучасного суспільного життя в Україні, Європі й світі та визначати власну позицію щодо їх вирішення; реалізувати та послідовно обстоювати і захищати свої інтереси і права людини і громадянина; робити свідомий вибір та діяти відповідально у навчанні та повсякденному житті; брати свідому участь в діяльності органів класного і шкільного самоврядування, волонтерській діяльності у громаді; встановлювати контакти, взаємодіяти і співпрацювати з шкільною адміністрацією, органами місцевого самоврядування; вести переговори,

брати на себе відповідальність, організувати демократичне прийняття колективного рішення, враховуючи власні інтереси і потреби інших; реалізовувати свої права як споживача, визначати професійну спрямованість, власні потреби і можливості у цьому напрямі; ефективно спілкуватися, долати стереотипи, войовничий націоналізм, расизм та нетерпимість вирішувати конфлікти в школі та сім'ї; знаходити та критично оцінювати інформацію з різних джерел. Учень виявляє у поведінці та оцінках усвідомлення цінності людини як вищої соціальної цінності, повагу до її прав і свобод, закону; прагнення до суспільної справедливості, рівноправності, активну громадянську позицію і розуміння громадянського обов'язку; плюралізм, міжкультурне взаєморозуміння і толерантність; усвідомлення глобальної взаємозалежності і особистої відповідальності; патріотизм, повагу до національної історії, культури, мови, традицій.

В процесі навчання й виховання особистості громадянські цінності суспільства інтеріоризуються в особистісні, а отже перетворюються на громадянські якості конкретної людини. Зовнішні прояви громадянських ціннісних орієнтацій, які складають громадянські якості особистості, системно й постійно відбиваючись на вчинках людини, поступово формуються риси її характеру. Отже, під поняттям "громадянської компетентності особистості" розуміють інтегративну якість особистості, її здатність на основі набутих громадянських знань, базових громадянських вмінь, громадянських цінностей (ставлень) орієнтуватися в суспільному житті, активно, ефективно взаємодіяти із суспільством, реалізуючи власні стратегії успіху і підвищуючи суспільні стандарти [8, с. 278]. У структурі громадянської компетентності виділяють три складові: когнітивну (наявність у людини засвоєних на рівні переконань "громадянських знань": понять, ідей, правил, оцінок, норм, цінностей), аксіологічна (особистісне емоційне ставлення людини до подій, фактів, явищ оточуючої дійсності, пов'язаних з відповідними сферами життя суспільства, до самої себе як громадянина) і діяльнісно-операційна (розвиненість у особи сукупності узагальнених і спеціальних, аксіологічних та інших прийомів навчальної діяльності, які є основою формування громадянських установок, цінностей і відповідної спрямованості особистості). Якісний рівень розвитку цих складових одночасно може виступати і критеріями сформованості громадянської компетентності особистості [6, с. 7-8].

Висновки. Отже, значна роль у формуванні громадянської компетенції належить старшій школі, яка розширює знання учнів про процеси та явища суспільного життя, права людини, основи життя суспільства, сприяє формуванню громадянської позиції людини, її соціально-політичних орієнтацій. На цьому ступені формується готовність захищати свої права, права інших людей, будувати індивідуальну й колективну діяльність.

Спрямованість освіти на формування особистості, зокрема

громадянської компетентності учнів, потребує суттєвих змін як у змісті, так і у формах навчання трьох складових рис громадянської компетентності: когнітивної, мотиваційної та операційної. Когнітивна складова формування громадянської компетентності реалізується через інформаційний компонент історичного змісту. Діяльнісно-операційна складова може бути значною мірою сформована через відповідні методи, форми, технології навчання. Аксиологічна складова за умови відповідної взаємодії вчителя і учнів формується, якщо емоційно-оцінювальна діяльність пронизує всі елементи навчання й безпосередньо передбачена у результатах навчання.

Використана література:

1. Сухомлинська О. Ідеї громадянськості й школа в Україні / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 20-25.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7-13.
3. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002.-Освіта України. – № 33. – 23 квітня 2002 р. – С. 4-6.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Історія в школах України. – 2004. – № 2. – С. 3-4.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – 111 с.
6. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти: Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проєкту “Громадянська освіта” // Україна. Історія в школах України. – 2006. – № 8. – С. 4-11.
7. Олексін Ю. П. Навчання вітчизняній історії як засіб формування рис громадянськості старшокласників : дис. ... кандидата пед. наук :13.00.02 / Ю. П. Олексін. – Київ, 2006. – 179 с.
8. Победаш І. В. Сутнісна характеристика громадянської компетентності в науковій літературі / І. В. Победаш // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. – Чернігів, 2016. – Вип. 137. – С. 275-279.

References:

1. Sukhomlynska O. Idei hromadianskosti y shkola v Ukraini / O. Sukhomlynska // Shliakh osvity. – 1999. – № 4. – S. 20-25.
2. Kontseptsiia hromadianskoho vykhovannia osobystosti v umovakh rozvytku ukrainskoi derzhavnosti // Shliakh osvity. – 2000. – № 3. – S. 7-13.
3. Natsionalna doktryna rozvytku osvity.Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17 kvitnia 2002 roku № 347/2002.-Osvita Ukrainy. – № 33. – 23 kvitnia 2002 r. – S. 4-6.
4. Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity // Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2004. – № 2. – S. 3-4.
5. Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy / pid zah. red. O. Ovcharuk. – Kyiv : K.I.S., 2004. – 111 s.
6. Zabezpechennia formuvannia hromadianskoi kompetentnosti u suchasnomu zmisti shkilnoi osvity: Pidsumkovyi dokument robochoi hrupy z rozrobky planiv i prohram proetku “Hromadianska osvita” // Ukraina. Istoriiia v shkolakh Ukrainy. – 2006. – № 8. – S. 4-11.
7. Oleksin Yu. P. Navchannia vitchyzniani istorii yak zasib formuvannia rys hromadianskosti starshoklasnykiv : dys. ... kandydata ped. nauk :13.00.02 / Yu. P. Oleksin. – Kyiv, 2006. – 179 s.
8. Pobiedash I. V. Sutnisna kharakterystyka hromadianskoi kompetentnosti v naukovi literaturi / I. V. Pobiedash // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohichni nauky. – Chernihiv, 2016. – Vyp. 137. – S. 275-279.

МАЦЕЙКИВ Т. И. Гражданская компетентность личности: сущность, структура и функции.

Статья посвящена актуальной проблеме реализации компетентного подхода в школьном историческом образовании – формированию гражданской компетентности старшеклассников в процессе обучения истории Украины. Уточнены составляющие гражданской компетентности личности. В статье рассматриваются такие компоненты гражданской компетентности личности, как аксиологический (личностное эмоциональное отношение человека к событиям, фактам, явлениям окружающей действительности, к самому себе как гражданину), когнитивный (наличие у человека усвоенных на уровне убеждений “гражданских знаний”) и деятельностно-процесуальный (развитость у индивида совокупности общих и специальных, аксиологических и других приемов учебной деятельности, которые являются основой формирования гражданских установок, ценностей и соответствующей направленности личности).

Ключевые слова: гражданская компетентность, структура гражданской компетентности, функции гражданской компетентности, методика формирования гражданской компетентности старшеклассников в процессе обучения истории Украины.

MATSEYKIV T. I. Civic competence of personality: its essence, structure and functions.

The article is devoted to the actual problems of a competence-based approach implementation into school education i.e. formation of civic competence in high school students within the course of studying the history of Ukraine. The content of such notions as “competence”, “civic competence” defined more exactly. The structure of civic competence includes key knowledge (a cognitive component), civil attitudes and values (an axiological component), civil skill (a procedural component).

Keywords: competence, civic competence of personality, formation of civic competence of personality, components, methodology of formation in teaching the history of Ukraine criteria.

УДК 371.134:373

Михайліченко А. Г.

СПЕЦІАЛЬНА ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ ЧЕРЛІДИРІВ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ “БАЗУ” НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Черлідінг є складнокоординаційним видом спорту, оскільки змагальні композиції базується на виконанні різноманітних варіантів стрибків, акробатичних елементів, базових рухів черлідінгу, різноманітних перебудовань і т.д.. З огляду результатів рані проведеного нами дослідження за результатами анкетування визначено, що на технічну підготовку відводиться 31% годин від загального часу тренування, на фізичну 28,5%, на теоретичну – 10,5% і на практичну – 30%. Тобто основна увага приділяється технічній підготовці, так як у черлідінгу насамперед необхідно показати кількість і складність технічних елементів під час виступу команди на змаганнях. Крім цього, спортсмени черлідери виконують різні функції на змагальному майданчику: одні – виконують “базу” (перший рівень пірамід), а інші – “флаєри” (виконують 2й і 3й рівень пірамід). Тому рівень технічної підготовленості черлідирів, залежно від їх функцій має незначні відмінності.